

Fomenko T. The ways of activation of international students' cognitive activity in the process of the Ukrainian language study

The article deals with the problem of activation of international students' cognitive activity at the Ukrainian language classes. It is noted that the main task of the teacher of Ukrainian as a foreign language is not only to organize the learning process, but also to organize the independent cognitive activity of students, to form creative thinking, to develop their potential. The key issue of teaching Ukrainian as a foreign language is finding effective teaching methods that would facilitate the sustainable acquisition of new knowledge and the ability to freely operate the language material.

It was found out that the development of activity and interest of international students in the process of learning Ukrainian language promotes the use of interactive technologies. It is emphasized that interactive technologies increase the effectiveness of the educational process, create comfortable conditions for learning, diversify the educational process, interest and motivate students. The main interactive technologies that need to be implemented in order to achieve effective results in the process of studying Ukrainian as a foreign language are highlighted. Didactic possibilities of role-playing games, method of projects, multimedia technologies are characterized.

As a research result it is noted that the use of role-playing games promotes students' cognitive activity, increased interest, etc. Participation in the project work facilitates the acquisition of skills such as searching, highlighting, analyzing, structuring the necessary information; ability to integrate information from different fields of knowledge. The use of Internet technologies in conjunction with the project method allows students to apply their knowledge, skills and abilities in practice. Implementation of multimedia systems in the process of learning the Ukrainian as a foreign language provides the organization of independent educational activities, promotes motivation. The involvement of multimedia technologies in the educational process improves the quality of presentation of the educational material and the efficiency of its assimilation by students, enriches the content of the educational process, increases the motivation to learn Ukrainian.

Key words: educational and cognitive activity, cognitive interest, international students, Ukrainian as a foreign language, interactive technologies.

УДК 37.091.5-044.247:796

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-2.51>

Халайджі С. В., Кананихіна О. М., Сергєєва Т. П., Ягомін Р. С.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ НА ЗАСАДАХ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Статтю присвячено проблемі виявлення, теоретичного обґрунтування та експериментальній перевірці педагогічних умов формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців на засадах міждисциплінарної інтеграції. У статті розкривається значення поняття «культура здоров'язбереження», «міждисциплінарна інтеграція».

Здійснено теоретичний аналіз наукових робіт для узагальнення різних поглядів учених на означену проблему, визначення теоретичних засад і з'ясування базових понять дослідження.

У статті містяться результати сформованості культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції на етапах вхідного і підсумкового.

Узагальнюючи результати наукових досліджень, визначено провідні компоненти цього феномену, критерії і показники її вияву та рівні сформованості (високий, достатній, задовільний, низький).

Конкретизовано компоненти культури здоров'язбереження майбутніх фахівців: мотиваційно-світоглядний, когнітивно-змістовий, діяльнісно-операційний, регулятивно-рефлексивний, їх критерії оцінювання.

Визначено суттєву роль у формуванні культури здоров'язбереження майбутніх фахівців на засадах міждисциплінарної інтеграції педагогічних підходів (системний, особистісний та аксіологічний підходи). Визначено та обґрунтовано педагогічні умови формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців на засадах міждисциплінарної інтеграції: забезпечення мотивації майбутніх фахівців на здоров'язбереження як світоглядного орієнтуру; використання методів міждисциплінарної інтеграції в професійній підготовці студентів з метою поглиблення їхніх знань про здоров'я; розширення навичок щодо ведення здорового способу життя; організація самостійної здоров'язбережувальної діяльності студентів.

Удосконалено процес організації навчально-пізнавальної та оздоровчої діяльності студентів з урахуванням особливостей формування культури здоров'язбереження в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Ключові слова: культура здоров'язбереження, педагогічні умови, міждисциплінарна інтеграція, студент, фахівець.

Сучасні економічні умови розвитку України, подальший науково-технічний прогрес підвищують потреби суспільства в здорових трудових ресурсах. Стратегічними завданнями модернізації закладів вищої освіти є спрямування їх на здоров'язбереження, формування цінностей здорового способу життя, про що окреслено в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Загальнодержавній програмі «Здоров'я 2020: український вимір» на 2012–2020 рр. (2012 р.), Концепції розвитку освіти України на період

2015–2025 років (2015) та ін. Відтак актуалізується потреба в спрямованості професійної підготовки майбутніх фахівців на формування в них цілісного наукового світогляду з питань культури здоров'язбереження [5, с. 90].

Особливої актуальності набувають питання збереження здоров'я для майбутніх фахівців, що пов'язано з такими руйнівними факторами здоров'я, як гіподинамія, висока емоційна напруженість і стресовість, робота з технікою, а також недостатньою підготовленістю до здоров'язберігаючої діяльності в процесі здобуття вищої освіти.

Дослідженню проблем професійної підготовки майбутніх фахівців до здоров'язберігаючої діяльності приділяють належну увагу й вітчизняні, і зарубіжні вчені. Обґрунтовуючи різні аспекти методології професійної освіти, науковці (І. Зязюн, Н. Ничкало та ін.) приділяють увагу підготовці майбутніх фахівців до здоров'язберігаючої діяльності; узагальнюють процеси формування ціннісного ставлення особистості до здоров'я (О. Клименко, З. Литвинова, О. Соколенко); розвиток здоров'язберігаючої компетентності на основі створення здоров'язберігаючого середовища (Н. Башавець, Б. Долинський, Т. Сергєєва, С. Халайджі), навчання здоров'ю (Н. Белікова, Д. Вікторів), для формування культури здоров'я студентів певного профілю: вчителів, економістів, аграріїв, науковцями було проведено низку досліджень (П. Джуринський, В. Зайцев, Г. Кривошеєва, О. Куделіна, О. Шукатка) та ін.

Однак, проблема формування культури збереження здоров'я майбутніх фахівців на засадах міждисциплінарної інтеграції ще не знайшла достатнього відображення в психолого-педагогічній літературі.

Теоретична і практична розробленість проблеми дослідження засвідчує існування *суперечностей* між:

- потребами сучасного суспільства в здоровому поколінні фахівців з вищою освітою та недостатнім рівнем розробки шляхів формування їх культури здоров'язбереження;
- необхідністю врахування у закладах вищої освіти міждисциплінарних підходів у підготовці студентів до збереження здоров'я та відсутністю ефективних методик формування їх культури здоров'язбереження;
- значимістю спрямованості навчальних дисциплін на зміцнення здоров'я студентів та відсутністю в їх програмах здоров'язберігаючого змісту, що сприяло б формуванню культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Таким чином, актуальність дослідження, недостатній рівень теоретичного та практичного вивчення проблеми, необхідність розв'язання означених суперечностей зумовили вибір теми роботи.

Мета дослідження полягає у виявленні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання дослідження**:

1. Вивчити стан дослідження проблеми формування культури здоров'язбереження студентів у педагогічній теорії та практичній діяльності ЗВО.
2. З'ясувати сутність, закономірності, принципи та можливі шляхи реалізації міждисциплінарної інтеграції у формуванні культури здоров'язбереження в процесі професійної підготовки студентів.
3. Визначити компоненти, критерії, показники та рівні культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості.
4. Здійснити експериментальну перевірку ефективності педагогічних умов формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції в процесі вивчення дисциплін «Філософія», «Історія української культури», «Безпека життєдіяльності», «Фізичне виховання».

Для досягнення мети і реалізації окреслених завдань обрано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – вивчення й аналіз педагогічної, психологічної, медичної та спеціальної спортивної наукової літератури – для узагальнення та зіставлення різних поглядів учених на означену проблему, визначення теоретичних засад і з'ясування базових понять дослідження; порівняння, класифікація, систематизація теоретичних та емпіричних даних, теоретичне прогнозування, проектування – для обґрунтування педагогічних умов формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців на засадах міждисциплінарної інтеграції; *емпіричні* – педагогічне спостереження, анкетування, бесіди, констатуючий експеримент – для виявлення рівня сформованості культури здоров'язбереження у студентів; метод експертної оцінки, формуючий експеримент – для перевірки ефективності розробленої методики формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції; *математичної статистики* – з метою кількісного та якісного аналізу отриманих результатів, узагальнення і забезпечення достовірності й об'єктивності експериментальних даних з використанням F-критерію.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що: *уперше* визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців на засадах міждисциплінарної інтеграції (забезпечення мотивації на здоров'язбереження як світоглядного орієнтуру; використання методів міждисциплінарної інтеграції в професійній підготовці студентів з метою поглиблення їх уявлень і знань про здоров'язбереження під час вивчення дисциплін «Філософія», «Історія української культури», «Безпека життєдіяльності» та «Фізичне виховання»; розширення вмій і навичок студентів щодо ведення здорового способу життя; організація самостійної здоров'язберігаючої діяльності студентів);

конкретизовано компоненти культури здоров'язбереження майбутніх фахівців (світоглядний, когнітивний, діяльнісний, регулятивний), критерії і показники її вияву та рівні сформованості (високий, достатній, задовільний, низький);

удосконалено процес організації навчально-пізнавальної та оздоровчої діяльності студентів з урахуванням особливостей формування культури здоров'язбереження в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Дослідження Центру незалежних соціологічних досліджень «ОМЕГА» (2016 р.) свідчать, що в 94,5 % випускників закладів вищої освіти України виявляють різноманітні захворювання. Детальний аналіз статистичних даних свідчить про щорічне зниження показників стану здоров'я студентської молоді на 10–15 % (зростає кількість захворювань нервової, серцево-судинної, дихальної, видільної систем людського організму, емоційна нерівноваженість; знижується фізична працездатність тощо), що підкреслює недосконалість системи здоров'язберігаючої підготовки майбутніх фахівців [3, с. 21].

Задекларований курс України на всебічне оздоровлення молоді потребує переосмислення ролі й функцій фізичного виховання студентів, що відображено в модернізованому нормативно-правовому забезпеченні політики нашої держави щодо формування культури здоров'язбереження.

Культура особистості на сучасному етапі є показником якості вищої освіти, що формує основи її професійного аспекту, необхідного для прийняття рішень і діяльності у сфері обраної професії. Вища освіта виконує особливу, ключову функцію у формуванні сучасної людини, її інтелектуального та духовного потенціалу [6, с. 20]. Необхідним стає формування здорового і освіченого підростаючого покоління, в якого сформована здоров'язбережувальна компетентність.

Башавець Н. А. під здоров'язбережувальною компетентністю розуміє високий рівень майстерності виконання особистістю здоров'язберігаючої діяльності, що характеризується глибоким знаннями щодо збереження та зміцнення здоров'я, можливість вільного володіння здоров'язберігаючої діяльністю та відповідними компетенціями. Вона супроводжується переконаністю у важливості організації власних здоров'язбережувальних дій [1, с. 25; 2, с. 15-17].

Культура здоров'язбереження проникає в усі сфери життя особистості й розглядається у філософському, педагогічному, психологічному, культурному, медичному, соціальному та інших аспектах. Педагогічній галузі відведено особливу роль у формуванні культури здоров'язбереження особистості, оскільки освіта є одним із найважливіших компонентів культури, що має суспільну й індивідуально значиму цінність. На сучасному етапі розвитку суспільства висуваються підвищені вимоги до організації освітньо-виховного процесу у закладах вищої освіти, які б сприяли створенню здоров'язберігаючого середовища навчального закладу, удосконаленню змістовності фізичного виховання; формуванню в студентів цінності здоров'я і потреби у здоров'язбереженні [6, с. 20].

Під формуванням культури здоров'язбереження майбутніх фахівців на засадах міждисциплінарної інтеграції ми розуміємо процес, який впливає на світогляд студентів, змінює їх спосіб життя та враховує особливості майбутньої професійної діяльності.

Міждисциплінарна інтеграція – це взаємне проникнення змісту різних навчальних дисциплін і створення єдиного освітнього середовища, що забезпечує формування культури здоров'язбереження шляхом використання інноваційних педагогічних методів, засобів та організаційних форм навчання [4, с. 102].

Міждисциплінарна інтеграція у формуванні культури здоров'язбереження майбутніх фахівців передбачає врахування зв'язків між: філософським розумінням сутності здоров'я та проблем здоров'язбереження (дисципліна «Філософія»); знаннями в галузі здоров'язбереження в історичному аспекті (дисципліна «Історія української культури») та знаннями в галузі охорони праці, безпеки життєдіяльності (дисципліна «Безпека життєдіяльності»); знаннями, вміннями та навичками здоров'язбережувальної діяльності, контролю за показниками стану свого здоров'я на заняттях з «Фізичного виховання» [8, с. 29-30; 10, с. 224-228].

Для визначення оптимальних педагогічних умов формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості визначено компоненти (мотиваційно-світоглядний, когнітивно-змістовий, діяльнісно-операційний, регулятивно-рефлексивний), критерії, показники та рівні сформованості культури здоров'язбереження.

Мотиваційно-світоглядний компонент характеризує ієрархію цінностей особистості, ставлення майбутніх фахівців до здоров'язбереження, вплив здоров'я на професійну орієнтацію; задоволеність від діяльності [9, с. 38]. Критерієм цього компонента обрано мотивацію студентів до здоров'язбереження та вияв здоров'язбережувального світогляду як однієї із центральних ціннісних орієнтацій майбутнього фахівця харчової промисловості. Сформованість мотиваційно-світоглядного компонента визначається за такими показниками: стійкість ціннісних орієнтацій на здоров'язбереження й успіх у майбутній професійній діяльності; сформованість потреби в поглибленні знань із питань здоров'язбереження.

Когнітивно-змістовий компонент характеризується сукупністю знань і уявлень студента в галузі здоров'язбереження в культурному, соціальному, духовному, психічному й фізичному аспектах, що дає змогу майбутньому фахівцеві харчової промисловості розробляти й постійно вдосконалювати власну оздоровчу діяльність. Критерієм сформованості когнітивно-змістового компоненту обрано глибину і системність знань у сфері здоров'язбереження. Показниками когнітивно-змістового компоненту визначено: обізнаність

студента зі способами збереження здоров'я та уникнення професійних ризиків; володіння інформацією щодо профілактики захворювань, власного здоров'язбереження, здоров'язберігаючих технологій.

Діяльнісно – операційний компонент визначає активність студентів в оволодінні досвідом використання загальних і прикладних вмінь і навичок щодо здоров'язбереження. Критерієм діяльнісно – операційного компонента є володіння студентами вміннями і навичками здоров'язбереження. Показниками сформованості цього компонента визначено: вміння моніторингу свого фізичного здоров'я; навичок підтримки фізичної активності й організації здоров'язбережувальної діяльності [11, с. 52-57].

Регулятивно-рефлексивний компонент культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості характеризує здатність адекватно оцінювати результати здоров'язбереження й корегувати на цій основі свою поведінку. Критерієм сформованості цього компонента є здатність студентів до саморегуляції свого стану, саморозвитку, самоаналізу. До показників регулятивно-рефлексивного компонента належать: розуміння студентами важливості саморозвитку в напрямі здоров'язбереження як запоруки власного здоров'я, здатність до аналізу та корекції результатів здоров'язбережувальної діяльності.

З огляду на окреслені критерії і показники нами виявлено рівні сформованості означеного феномена: високий, достатній, задовільний, низький. Також були визначені та обґрунтовані педагогічні умови формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців на засадах міждисциплінарної інтеграції: 1 – забезпечення мотивації майбутніх фахівців на здоров'язбереження як світоглядного орієнтиру; 2 – використання методів міждисциплінарної інтеграції в професійній підготовці студентів з метою поглиблення їхніх уявлень і знань про здоров'я; 3 – розширення вмінь і навичок студентів щодо ведення здорового способу життя; 4 – організація самостійної діяльності студентів щодо здоров'язбереження.

Перша педагогічна умова спрямовувалась на формування мотиваційно-світоглядного компоненту. У процесі її реалізації на заняттях з фізичного виховання використовувалися комплекси професійно-прикладних здоров'язбережувальних вправ. Розширення світогляду з питань здоров'язбереження, підпорядкованих етнокультурним цінностям, здійснювалось у процесі вивчення дисциплін «Історія української культури» та «Філософія», що викликало зацікавленість студентів до вивчення проблеми в історичному аспекті.

Друга педагогічна умова базувалася на поглибленні знань і уявлень студентів про здоров'я (дисципліна «Безпека життєдіяльності»), що сприяло формуванню когнітивно-змістового компоненту культури здоров'язбереження шляхом використання лекцій-бесід, диспутів, зустрічей з лікарями, спортсменами, валеологічних конференцій та олімпіад, участі студентів у фізкультурно-оздоровчих, культурно-масових заходах, залучення до здоров'язберігаючої діяльності.

Реалізація третьої педагогічної умови передбачала опанування студентами практичних умінь і навичок здоров'язбереження. На заняттях з фізичного виховання студенти набували вмінь моніторингу свого здоров'я, навички підтримки фізичної активності, використовуючи історичний досвід здоров'язбереження в сучасних умовах й організації здоров'язбережувальної діяльності; на заняттях з безпеки життєдіяльності визначали власний ступінь розвитку вмінь і навичок ведення здорового способу життя. Четверта педагогічна умова спрямовувалася на формування регулятивно-рефлексивного компонента культури здоров'язбереження. Це передбачало розробку студентами індивідуальної програми, котра характеризувала їхню здатність адекватно оцінювати результати здоров'язберігаючої діяльності та корегувати на цій основі свою поведінку у напрямку самовдосконалення.

Експериментальне дослідження проводилось упродовж 2018–2019 років у Одеській національній академії харчових технологій (ОНАХТ).

На *підготовчо-організаційному етапі* (2018 р.) визначено мету, завдання, провідну ідею дослідно-експериментальної роботи, методи дослідження; здійснено теоретичний аналіз наукової літератури з різних галузей науки з проблеми здоров'язбереження, уточнено сутність основних дефініцій дослідження, визначено особливості підготовки майбутніх фахівців харчової промисловості до здоров'язберігаючої діяльності; виявлено суперечності між вимогами суспільства та сучасною практикою формування культури здоров'язбереження.

Другий – *діагностично-констатувальний етап* дослідження складався з двох частин: діагностичного і констатуючого етапу (2018 р.). На діагностичному етапі встановлено стан сформованості культури здоров'язбереження 54 студентів 2 курсу Одеської національної академії харчових технологій. Для встановлення рівнів сформованості культури здоров'язбереження застосовувалися: методи анкетування, опитування, самооцінки, експертної оцінки; психомоторні та психосоматичні тести, розроблені з урахуванням вимог об'єктивності, валідності, надійності [11, с.54-55]. Визначалася обізнаність студентів із руйнівними факторами впливу професії на здоров'я, мотивами і ціннісним ставленням до здоров'я і до занять фізичним вихованням.

На третьому – *експериментально-формуальному етапі* (2019-2020 н.р.), в якому брали участь 86 студентів контрольних (КГ) та 122 студенти експериментальних (ЕГ) груп було здійснено експериментальну перевірку ефективності педагогічних умов формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Узагальнені результати сформованості культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції на етапах вхідного (ВК) і підсумкового контролю (ПК) відображено в таблиці 1.

Аналіз результатів дослідження дозволив дійти висновку, що впровадження педагогічних умов у підготовку майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції сприяло підвищенню рівня сформованості їх культури здоров'язбереження. В ЕГ на високому рівні сформованості культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції збільшилася кількість студентів на 34,42 %, а в КГ – на 3,49 %. На достатньому рівні спостерігалися такі зміни: в ЕГ зменшилася кількість студентів на 27,05 %, а в КГ їх кількість збільшилася на 3,49 %.

На задовільному рівні в ЕГ кількість студентів збільшилася на 1,64 %, а в КГ – зменшилася на 3,49 %. А на низькому рівні простежуються такі зміни: зменшилася кількість студентів в ЕГ на 9,02, а в КГ – на 3,49 %. Зазначені зміни відбуваються в обох групах, тільки в ЕГ дещо більше.

Таблиця 1

Результати формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції

Компоненти КЗЗ	Групи і етап контр.	Результати							
		Високий		Достатній		Задовільний		Низький	
		КС	%	КС	%	КС	%	КС	%
Узагальнені показники	КГ-ВК	21	24,42	30	34,88	29	33,72	6	6,98
	КГ-ПК	24	27,91	33	38,37	26	30,23	3	3,49
	ЕГ-ВК	29	23,77	42	34,43	40	32,79	11	9,02
	ЕГ-ПК	71	58,19	9	7,38	42	34,43	0	0

Це пояснюється тим, що в КГ зміни здійснювалися у природних умовах, а в ЕГ – під впливом визначених педагогічних умов. Загалом під впливом педагогічних умов спостерігалася більш позитивна динаміка у формуванні культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Перевірка достовірності одержаних показників здійснювалась через використання F-критерію Фішера. З цією метою порівнювалися показники емпіричного F-критерію (F_{emp} -КГ і F_{emp} -ЕГ) обчисленого для КГ та ЕГ з показником теоретичного F-критерію (F_{krit}), числові значення якого подано в стандартній таблиці. Порівнюючи значення обчисленого F-критерію для ЕГ зі стандартними табличними показниками F_{krit} ми дійшли висновку, що значення F_{emp} -ЕГ для кожного компонента і загалом культури здоров'язбереження знаходиться в допустимих межах.

За допомогою використання методів математичної статистики доведено, що результати здійсненого дослідження є достовірними та підтверджують ефективність педагогічних умов формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Висновки. У роботі подано теоретичне узагальнення та нове вирішення актуальної проблеми формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції. Узагальнення результатів проведеного науково-педагогічного дослідження дало підстави зробити такі **висновки**:

1. В умовах модернізації та європеїзації нашої держави в українському суспільстві й освіті виникає потреба формування молодого покоління, готового до використання власного природного потенціалу в інтересах саморозвитку, здатного до здоров'язбереження протягом усього життя.

Теоретичний аналіз вітчизняного та зарубіжного наукового досвіду щодо вивчення проблеми здоров'язбереження дозволив визначити несприятливий вплив емоційного навантаження, умов праці, стресів професійного характеру фахівців харчової промисловості на їх фізичний стан здоров'я. Для створення теоретичного фундаменту дослідження процесів формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції уточнено понятійно-категоріальний апарат, що є засадничим у галузі валеології, педагогіки, психології, культурології, медицини та інших суміжних наукових сферах, дотичних до проблем здоров'я та його збереження. Під формуванням культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції ми розуміємо процес, який вможливує збереження й зміцнення здоров'я студентів, впливає на світогляд, змінює спосіб життя та враховує особливості майбутньої професійної діяльності.

Для покращення сформованості культури здоров'язбереження студентів на засадах міждисциплінарної інтеграції виникла потреба в урахуванні низки особливостей такого процесу: підвищення ефективності майбутньої професійної діяльності студентів пов'язано з багатьма руйнівними для здоров'я факторами (гіподинамією, високим емоційним навантаженням і стресовістю, систематичною і тривалою роботою з технікою), які можуть бути усунуті використанням матеріалу здоров'язберігаючого змісту в процесі їх професійної підготовки, формуванням культури збереження здоров'я студентів на засадах міждисциплінарної інтеграції, яка ґрунтується на взаємопроникненні здоров'язберігаючого змісту навчальних дисциплін.

2. Під міждисциплінарною інтеграцією мається на увазі взаємне проникнення змісту різних навчальних дисциплін і створення єдиного освітнього середовища, що забезпечить формування культури

здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості шляхом використання інноваційних педагогічних методів, засобів та організаційних форм навчання.

Доведено, що формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції доцільно здійснювати в процесі вивчення дисциплін «Філософія», «Історія української культури», «Безпека життєдіяльності», «Фізичне виховання».

Визначено суттєву роль у формуванні культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції педагогічних підходів (системний, особистісний та аксіологічний підходи), педагогічних умов та організації навчального процесу.

3. Узагальнюючи результати наукових досліджень з проблеми формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості визначено провідні компоненти цього феномену: мотиваційно-світоглядний, когнітивно-змістовий, діяльнісно-операційний, регулятивно-рефлексивний, їх критерії оцінювання (мотивація студентів до збереження власного здоров'я та вияв здоров'язбережувального світогляду, глибина і системність знань у сфері здоров'язбереження, володіння студентами вміннями і навичками ведення здорового способу життя; здатність студентів до саморегуляції стану, саморозвитку, самоаналізу), показники (стійкість ціннісних орієнтацій на здоров'язбереження; сформованість потреби в поглибленні знань з питань здоров'язбереження; володіння інформацією щодо профілактики захворювань, оздоровчих заходів, власного здоров'язбереження, здоров'язбережувальних технологій; уміння моніторингу свого фізичного здоров'я і вад власної життєдіяльності; наявність навичок підтримки фізичної активності й організації здоров'язбережувальної діяльності; розуміння студентами важливості саморозвитку в напрямі здоров'язбереження, здатність до аналізу результатів власної здоров'язбережувальної діяльності).

Визначено рівні сформованості культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості: високий, достатній, задовільний, низький.

4. Результати дослідження наукових джерел, досвід професійно-педагогічної підготовки у Одеській національній академії харчових технологій дозволили визначити педагогічні умови, упровадження яких було спрямовано на формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції. Кожна педагогічна умова була реалізована в процесі вивчення дисциплін «Філософія», «Історія української культури», «Безпека життєдіяльності», «Фізичне виховання». Такими педагогічними умовами є: забезпечення мотивації студентів на здоров'язбереження як світоглядного орієнтиру; використання методів міждисциплінарної інтеграції в професійній підготовці студентів з метою поглиблення їхніх уявлень і знань про здоров'я; розширення вмінь і навичок студентів щодо здоров'язбереження; організація самостійної здоров'язбережувальної діяльності студентів на основі використання «Зошита індивідуальних стратегій збереження здоров'я».

5. Результати діагностично-констатувального етапу дослідження дали змогу вивчити стан сформованості культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції. За допомогою анкетування, опитування, самооцінки, експертної оцінки, психомоторних і психосоматичних тестів встановлено, що 27,91 % студентів виявили високий рівень культури здоров'язбереження, 38,37 % – достатній, 30,23 % – задовільний, 3,49 % – низький. Одержані результати діагностичного етапу дослідження засвідчили необхідність удосконалення навчально-виховного процесу у Одеській національній академії харчових технологій в напрямі формування культури здоров'язбереження студентів. Результати формувального етапу експериментального дослідження показали дієвість педагогічних умов. Аналіз узагальнених результатів засвідчив, що в КГ та ЕГ кількість студентів за кожним рівнем сформованості культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції змінювалась, однак в ЕГ ці зміни були більш значущими.

За допомогою використання методів математичної статистики (F-критерій) доведено достовірність результатів дослідження.

Проведене наукове дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми та засвідчує необхідність подальшої розробки *за такими перспективними напрямками*: удосконалення методики формування культури здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості на засадах міждисциплінарної інтеграції; розробка системи формування культури здоров'язбереження на основі особистісно орієнтованого навчання; використання інноваційних педагогічних здоров'язбережувальних технологій.

Використана література:

1. Башавець Н. А. Проблема формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців // Наук. часоп. НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 15. Наук.-пед. пробл. фіз. культури (фіз. культура і спорт): зб. наук. пр. Київ, 2015. Вип. 3К2(57)15. С. 24–26.
2. Башавець Н. А. Фізичне виховання у питаннях, відповідях та методичних рекомендаціях (основи здоров'язбереження): навч. посіб. Одеса: Печат. дом, 2013. 352 с.
3. Башавець Н. А. Здоров'язбережувальна компетентність майбутнього фахівця як основа його культури // Наука і освіта. 2013. № 1–2. Педагогіка. С. 120–122.
4. Мартинів О. М. Аналіз стану готовності студентів до здорового способу життя як показника культури здоров'язбереження // Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. Сер. Педагогіка. Соц. робота. Ужгород, 2013. № 28. С. 100–103.
5. Мартинів О. М. Дефінітивний аналіз основних понять у дослідженні формування культури здоров'язбереження студентів // Вісн. Нац. ун-ту оборони України: зб. наук. пр. Київ, 2013. № 3 (34). С. 89–93.

6. Сергеева Т. П., Кананихіна О. М. Формування у майбутніх фахівців харчової промисловості ціннісного ставлення до власного здоров'я // *Здоров'я людини в сучасному культурно-освітньому просторі: матеріали I Всеукр. заоч. наук.-практ. Інтернет-конф., Суми, 22 берез. 2018 р. / СумДПУ імені А. С. Макаренка. Суми, 2018. С. 19–25.*
7. Сергеева Т. П., Халайджі С. В. Комплексний підхід до формування здоров'язбережувального освітнього середовища у технічному ЗВО // *Наук. часоп. НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 15. Наук.-пед. пробл. фіз. культури (фіз. культура і спорт): зб. наук. пр. Київ, 2019. Вип. ЗК (97)19. С. 510–516.*
8. Халайджі С. В., Сергеева Т. П. Суб'єктивні показники стану здоров'я як мотивація студентів до здоров'язбереження // *Педагогіка і сучасні аспекти фізичного виховання: зб. наук. пр. III Міжнар. наук.-практ. конф., Краматорськ, 18–19 квіт. 2018 р. / ДДМА. Краматорськ, 2018. С. 28–37.*
9. Халайджі С. В., Сергеева Т. П. «Паспорт здоров'я студентів» як один із мотиваційних чинників на заняттях фізичною культурою в закладах вищої освіти // *Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та здоров'я людини: електрон. зб. тез наук. доп. II Міжнар. Інтернет-конф., Одеса, 9–10 листоп. 2018 р. / Південноукр. нац. пед. ун-ту імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2018. С. 36–41.*
10. Яготін Р. С., Дегтяренко Т. В., Босенко А. І. Комплексна діагностика стану психосоматичного здоров'я студентів ВНЗ // *Укр. журн. медицини, біології та спорту. 2017. № 4(6). С. 223–228.*
11. Criterion score of the physical and psychophysiological condition of students in the context of determining their individual adaptability to physical loads / R. Yagotin et al. // *Physical education of students. 2019. № 23(1). P. 51–57.*

References:

1. Bashavets, N.A. (2015). Problema formuvannya zdorov'yazberezhuval'noyi kompetentnosti maybutnikh fakhivtsiv [The problem of formation of health-saving competence of future specialists]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Dragomanova. Seriya № 15 – Scientific Journal of NPU after M.P. Dragomanov, (57)15, 24–26* [in Ukrainian].
2. Bashavets, N.A. (2013). Fizychnе vykhovannya u pytannyakh, vidpovidyakh ta metodychnykh rekomendatsiyakh (osnovy zdorov'yazberezhennya) [Physical Education in Questions, Answers and Methodological Recommendations (Basics of Health)]. *Odesa: Pechaty dom* [in Ukrainian].
3. Bashavets, N.A. (2013). Zdorov'yazberezhuval'na kompetentnist' maybutn'oho fakhivtsya yak osnova yoho kul'tury [The health-saving competence of a future specialist as the basis of his culture]. *Nauka i osvita – Science and Education, 1-2, 120–122.* [in Ukrainian].
4. Martyniv, O.M. (2013). Analiz stanu hotovnosti studentiv do zdorovoho sposobu zhyttya yak pokaznyka kul'tury zdorov'yazberezhennya [Analysis of students' state of readiness for a healthy lifestyle as an indicator of a culture of health saving]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhgorod National University, № 28, 100–103* [in Ukrainian].
5. Martyniv, O.M. (2013). Definityvnyy analiz osnovnykh ponyat' u doslidzhenni formuvannya kul'tury zdorov'yazberezhennya studentiv [Definitive analysis of basic concepts in the study of the formation of students' health culture].
6. *Visnyk natsional'noho universytetu oborony Ukrayiny – Bulletin national university of defense of Ukraine, № 3 (34), 89–93* [in Ukrainian].
7. Serhieieva, T.P., & Kananykhina, O.M. (2018). Formuvannya u maybutnikh fakhivtsiv kharchovoyi promyslovosti tsinnisnogo stavlennya do vlasnoho zdorov'ya [Formation of value attitude towards own health in future specialists of food industry]. *Proceedings: I naukovo-praktychna konferentsiia «Zdorov'ya lyudyny v suchasnomu kul'turno-osvitn'omu prostoriu» The First Scientific and Practical Conference «Human health in the modern cultural and educational space».* (pp. 19–25). Sumy: SumDPU im. A.S. Makarenka [in Ukrainian].
8. Serhieieva, T.P., & Khalaidzhi, S.V. (2019). Kompleksnyy pidkhid do formuvannya zdorov'yazberezhuval'noho osvitn'oho seredovyscha u tekhnichnomu ZVO [Complex approach to the formation of a health-saving educational environment in a technical university]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Dragomanova. Seriya № 15 – Scientific Journal of NPU after M.P. Dragomanov, (97)19, 510–516* [in Ukrainian].
9. Khalaidzhi, S. V., & Serhieieva, T. P. (2018). Sub'yektyvni pokaznyky stanu zdorov'ya yak motyvatsiya studentiv do zdorov'yazberezhennya [Subjective indicators of health status as students' motivation to health saving]. *Proceedings: III Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «Pedagogika i suchasni aspekty fizychnoho vykhovannya» – The Third International Scientific and Practical Conference «Pedagogy and modern aspects of physical education».* (pp. 28–37). *Kramators'k: DDMA* [in Ukrainian].
10. Khalaidzhi, S. V., & Serhieieva, T. P. (2018). Pasport zdorov'ya studentiv yak odyn iz motyvatsiynykh chynnykiv na zanyattiyakh fizychnoy kul'turoy v zakladakh vyshchoyi osvity [Student health passport as one of the motivational factors in physical education in higher education institutions]. *Proceedings: II Mizhnarodna internet konferentsiia «Suchasni problemy fizychnoho vykhovannya, sportu ta zdorov'ya lyudyny» – The second International internet Conference «Modern problems of physical education, sports and human health».* (pp. 36–41). *Odesa: Ushinsky university* [in Ukrainian].
11. Iagotin, R., Dehtiarenko, T., & Bosenko, A. (2017) Kompleksna diahnozyka stanu psykhosomatychnoho zdorov'ya studentiv [Complex examination of university students' psychosomatic health]. *Ukrain'skij zhurnal medicini, biologii ta sportu, Ukrainian journal of medicine, biology and sport 2(4), 223–227* [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.26693/jmbs02.04.223>
12. Yagotin, R. S., Degtyarenko, T. V., Bosenko, A. I., Plisko, V. I., & Dolinsky, B. T. (2019). Criterion score of the physical and psychophysiological condition of students in the context of determining their individual adaptability to physical loads. *Physical Education of Students, 23(1), 51–57.* <https://doi.org/10.15561/20755279.2019.0108>

Khalaidzhi S. V., Kananykhina E. M., Sergeeva T. P., Yagotin R. S. Pedagogical conditions for forming a culture of health care for future professionals on the basis of interdisciplinary integration

The article is dedicated to the problem of identification, theoretical substantiation and experimental verification of pedagogical conditions of formation of culture of health care of future specialists on the basis of interdisciplinary integration. The article describes the meaning of the concept of «health culture», «interdisciplinary integration».

Theoretical analysis of scientific works is carried out in order to summarize different views of scientists on the identified problem, define the theoretical foundations and clarify the basic concepts of research.

The article presents the results of forming a health culture of future food industry professionals on the basis of interdisciplinary integration at the entrance and final stages.

Summarizing the results of scientific research, the leading components of this phenomenon, the criteria and indicators of its manifestation and the levels of its formation (high, sufficient, satisfactory, low) are identified.

The components of the health culture of future specialists are specified: motivational-ideological, cognitive-semantic, activity-operational, regulatory-reflexive, their assessment criteria. The essential role in shaping the culture of health care of future specialists on the basis of interdisciplinary integration of pedagogical approaches (systemic, personal and axiological approaches) has been determined. The pedagogical conditions for forming a culture of health care of future specialists on the basis of interdisciplinary integration are defined and substantiated: ensuring motivation of future specialists for health care as a worldview landmark; use of methods of interdisciplinary integration in the professional training of students in order to deepen their ideas and knowledge about health; enhancing students' health and lifestyle skills; organization of students' independent health care activities.

There has been improved the process of organizing educational, cognitive and wellness activities of students, taking into consideration the peculiarities of forming a culture of health care in the process of professional training of future specialists on the basis of interdisciplinary integration.

Key words: health culture, pedagogical conditions, interdisciplinary integration, student, specialist.

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-2.52>

Харченко І. І.

ІННОВАЦІЙНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ АГРАРНИХ ЗВО

Розглянуто проблему формування культури професійної комунікації через інтерпретацію поняття комунікативної компетентності. Комунікативна компетентність – це сукупність досить сформованих комунікативних і організаторських умінь і навичок, що включають навички самопрезентації, уміння аргументовано доводити свою точку зору, грамотно формулювати запитання – показники вищого рівня комунікативної компетентності; здатності до емпатії (здатність розуміти внутрішній світ іншої людини), самоконтролю, культури вербального і невербального спілкування – показники міжособистісного рівня комунікативної компетентності. Потреба впровадження інноваційних технологій навчання з метою формування комунікативної професійної компетентності студентів аграрних спеціальностей обумовлена стрімкими темпами оновлення навчальної інформації, браком аудиторних годин і навчально-методичних матеріалів.

Ефективними формами навчальної роботи з формування професійної комунікативної компетенції студентів є створення проєктів, підготовка публічних виступів, дискусійне обговорення професійно важливих проблем, розігрування проблемних ситуацій, підготовка відеофільмів і презентацій і т.д. У навчальному процесі повинні застосовуватися активні форми і методи, що сприяють формуванню жанрового розмаїття професійного мовлення економіста (нарада, комерційні переговори, службові розмови, дискусії, суперечки, прийом відвідувачів, спілкування в умовах конфлікту і т.д.). Колективне обговорення професійних ситуацій, цілеспрямована робота над діловим стилем спілкування, стилістичне редагування текстів, пошук найбільш виразних і переконливих риторичних засобів впливу дозволять сформувати комунікативну компетенцію майбутніх фахівців. Інноваційний характер даних форм і методів навчання студентів аграрних спеціальностей проявляється в інтеграції професійної, науково-пошукової та навчальної діяльності.

Ключові слова: культура професійної комунікації, комунікативна компетентність, інновації, форми, методи, засоби навчання, студенти економічних спеціальностей, аграрний ЗВО.

У сучасний період розвитку вищої освіти особливої актуальності набуває формування принципово іншого фахівця, базовими характеристиками якого є здатність до усвідомленого особистісного росту, спрямованість на подолання соціальних та професійних стереотипів, посилення професійної відповідальності, лідерських якостей і ін. Цей процес пов'язується з формуванням освітніх моделей і технологій, орієнтованих на актуалізацію потенційних особистісних якостей і властивостей учнів, на включення в процес освіти психолого-педагогічних і духовно-моральних аспектів. У зв'язку з цим актуалізується значення таких соціально і культурно значущих дисциплін, як психологія, педагогіка, соціологія, історія, риторика, лінгвістика. Саме ці гуманітарні дисципліни покликані розкрити унікальність і самобутність культури країни, національного характеру, розвинути особистісні якості, без яких неможлива успішна соціалізація молодих людей в сучасному суспільстві і їх професійний розвиток.

Освіта – це соціально обумовлений процес. Сучасний фахівець – не просто випускник ЗВО, це, перш за все, людина високої культури, моральна особистість, повноцінний громадянин свого суспільства. Саме тому соціальне замовлення вищої професійної освіти виражається в запиті на майбутніх фахівців, студентів аграрного ЗВО, що володіють не тільки професійними знаннями і вміннями, затребуваними в області сільського господарства, а й високим рівнем загальної та комунікативної культури.